

Közzététel: 2021. június 15.

A tanulmány címe:

Beszámoló az MTA Statisztikai és Jövőkutatási Tudományos Bizottság, valamint albizottságainak tisztújító üléséről és elmúlt hároméves tevékenységéről

Szerzők:

KOVÁCS PÉTER, az MTA Statisztikai és Jövőkutatási Tudományos Bizottság Statisztikai Tudományos Albizottságának elnöke
E-mail: kovacs.peter@eco.u-szeged.hu

TÓTHNÉ SZITA KLÁRA, az MTA Statisztikai és Jövőkutatási Tudományos Bizottság Jövőkutatási Tudományos Albizottságának elnöke
E-mail: regszita@uni-miskolc.hu

DOI: <https://doi.org/10.20311/stat2021.6.hu0590>

Az alábbi feltételek érvényesek minden, a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) Statisztikai Szemle c. folyóiratában (a továbbiakban: Folyóirat) megjelenő tanulmányra. Felhasználó a tanulmány vagy annak részei felhasználásával egyidejűleg tudomásul veszi a jelen dokumentumban foglalt felhasználási feltételeket, és azokat magára nézve kötelezőnek fogadja el. Tudomásul veszi, hogy a jelen feltételek megszegéséből eredő valamennyi kárért felelősséggel tartozik.

1. A jogszabályi tartalom kivételével a tanulmányok a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Sztj.) szerint szerzői műnek minősülnek. A szerzői jog jogosultja a KSH.
2. A KSH földrajzi és időbeli korlátozás nélküli, nem kizárólagos, nem átadható, térítésmentes felhasználási jogot biztosít a Felhasználó részére a tanulmány vonatkozásában.
3. A felhasználási jog keretében a Felhasználó jogosult a tanulmány:
 - a) oktatási és kutatási célú felhasználására (nyilvánosságra hozatalára és továbbítására a 4. pontban foglalt kivétellel) a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - b) tartalmáról összefoglaló készítésére az írott és az elektronikus médiában a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - c) részletének idézésére – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző(k) megnevezésével.
4. A Felhasználó nem jogosult a tanulmány továbbértékesítésére, haszonszerzési célú felhasználására. Ez a korlátozás nem érinti a tanulmány felhasználásával előállított, de az Sztj. szerint önálló szerzői műnek minősülő mű ilyen célú felhasználását.
5. A tanulmány átdolgozása, újra publikálása tilos.
6. A 3. a)–c.) pontban foglaltak alapján a Folyóiratot és a szerző(ke)t az alábbiak szerint kell feltüntetni:

„*Forrás: Statisztikai Szemle c. folyóirat 99. évfolyam 6. számában megjelent, Kovács Péter, Tóthné Szita Klára által írt, 'Beszámoló az MTA Statisztikai és Jövőkutatási Tudományos Bizottság, valamint albizottságainak tisztújító üléséről és elmúlt hároméves tevékenységéről'* című tanulmány (link csatolása)”

7. A Folyóiratban megjelenő tanulmányok kutatói véleményeket tükröznek, amelyek nem esnek szükségképpen egybe a KSH vagy a szerzők által képviselt intézmények hivatalos álláspontjával.

Kovács Péter – Tóthné Szita Klára

Beszámoló az MTA Statisztikai és Jövőkutatói Tudományos Bizottság, valamint albizottságainak tisztújító üléséről és elmúlt hároméves tevékenységéről

Report on the leadership election meeting and 2018–2020 activities of the HAS* Statistics and Future Research Scientific Committee and its subcommittees

KOVÁCS PÉTER, az MTA Statisztikai és Jövőkutatói Tudományos Bizottság Statisztikai Tudományos Albizottságának elnöke
E-mail: kovacs.peter@eco.u-szeged.hu

TÓTHNÉ SZITA KLÁRA, az MTA Statisztikai és Jövőkutatói Tudományos Bizottság Jövőkutatói Tudományos Albizottságának elnöke
E-mail: regszita@uni-miskolc.hu

Az MTA (Magyar Tudományos Akadémia) bizottságai háromévente tartják tisztújító ülésüket, amely során az új tagokat a bizottságokhoz tartozó köztestületi tagok választják meg maguk közül. Az SJTB (Statisztikai és Jövőkutatói Tudományos Bizottság) 2021. február 17-én tartotta alakuló ülését. A kooptálások eredményeként a bizottság munkájában 24 választott tag (12 jövőkutató és 12 statisztikus), illetve négy csatlakozó akadémikus vesz részt 2021 és 2023 között: *Bartha Zoltán, Bayer József, Belyó Pál, Besenyei Lajos, Hajdu Ottó, Hideg Éva, Katona Tamás, Kiss Endre, Kovács Péter, Kristóf Tamás, Laczka Éva, Ligeti Zsombor, Nováky Erzsébet, Meskó Bertalan, Poór Judit, Rappai Gábor, Sabjanics István, Sáfrányné Gubik Andrea, Sándorné Kriszt Éva, Schmidt Péter, Simai Mihály, Szentes Tamás, Szép Katalin, Szilágyi Roland, Tóth Attiláné, Tóthné Szita Klára, Varga Beatrix és Vörös József.*

Az SJTB 2011-ben alakult a korábban önállóan működő Statisztikai Bizottság és Jövőkutatói Bizottság jogutódjaként; ezért elnöki posztját ciklusonként váltva egy

* HAS: Hungarian Academy of Sciences.

választott statisztikus, illetve egy jövőkutató, míg társelnöki posztját a másik tudományterület képviselője tölti be. 2021-ben a bizottság elnökének Hideg Évát, társelnökének Sándorné Kriszt Évát, titkárának pedig Sáfrányné Gubik Andreát választotta meg a tagság.

Az SJTB 2018 és 2020 között tartott ülései a nők jövőjével, a statisztika és a jövő kutatás oktatásának expanziójával, a közgazdasági felsőoktatás helyzetével, a kutatások és a publikálás „nemzetköziesedésével”, az MTA doktori fokozatszerzésrel kapcsolatos tapasztalatokkal, a fiatalok helyzetével és jövőjével, valamint az ökonometriai és a statisztikai modellezéssel foglalkoztak.

Az SJTB albizottságainak tisztújító ülésére 2021. március 16-án került sor. A JTAB (*Jövőkutatói Tudományos Albizottság*) tagsága elnöknek Tóthné Szita Klárát, alelnöknek Schmidt Pétert, titkárnak Ligeti Zsombort választotta meg.

A több évtizedes gyakorlatot folytatva, 2018 és 2020 között évente 5 JTAB-ülésre került sor, amelyek mindhárom év novemberében kiegészültek az SJTB által a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából szervezett konferenciával (ezeken 4-5 előadás hangzott el jövő kutatás témában). A tanácskozások programja a tagság javaslatai alapján alakult, a napirendre tűzött témák széles spektrumot öleltek fel. A korábbi ciklusokban megszokottaknak megfelelően más diszciplínák jövőt érintő kutatásainak bemutatása is helyet kapott a bizottság munkatervében, sőt más tudományos osztályhoz tartozó bizottságokkal (például az MTA VI. osztály Építészeti Tudományos Bizottság Építéstudományi Állandó Bizottságával és a VIII. osztály Ökológiai Tudományos Bizottsággal) közösen szervezett előadóülésekre is sor került. A JTAB-nak emellett volt kihelyezett ülése a Nemzeti Közzolgálati Egyetemen, a Soproni Egyetemen, valamint az MTA Miskolci Területi Bizottságánál, ahol interdiszciplináris megközelítésben foglalkoztak a jövővel. Az utóbbi megszervezésében szerepet vállaltak a Miskolci Egyetemen megalakult MiFuture Miskolci Jövőkutatói Műhely jövőkutatói is.

2018 kivételes év volt az albizottság életében, mert az éves programot az „50 éves a magyar jövő kutatás” eseménysorozata szötte át. Ez utóbbi Kovács Gézá-nak, a hazai jövő kutatás meghatározó személyiségének születésnapjára emlékezősével indult, és 2019 tavaszán, a szülőfalujában szervezett tudományos üléssel zárult. A jubileumi rendezvényeket a VIII. Magyar Jövőkutatói (Jubileumi) Konferencia és az annak előadásait magába foglaló „Múltból átívelő jövő” című kötet megjelenése „koronázta meg”. A multidiszciplinaritás jegyében rendezett tanácskozás a jövő kutatás elmúlt fél évszázadban elért kutatási eredményeinek bemutatásán túl áttekintést adott a XXI. századi kihívásokról, illetve különböző tudományterületek közeli és távoli jövőjéről is. Így az üzleti prognosztikában alkalmazható kvalitatív és kvantitatív kérdésekkel, a kortárs jövő kutatás előrejelzési és foresight módszereivel, a fiatalok távlati jövővel összefüggő attitűdjeivel és az ember egészségének jövőjével foglalkozott. A konferencián a JTAB „A Magyar Tudományos Jövő kutatásért” emlékla-

pot adományozott *Gáspár Tamás*nak, *Hideg Évának*, *Hronszky Imrének*, *Kiss Endrének*, *Koncz Gábornak*, *Korompai Attilának*, *Kóródi Józsefnek*, *Kovács Attilának*, *Mosoni Fried Juditnak*, *Nagyné Czanka Valériának* és *Sipos Bélának* a jövőkutatásért kifejtett több évtizedes munkásságuk elismeréseként.

Az albizottság munkájához szorosan kapcsolódó „Olvasókör” az elmúlt három évben is sok (közel 30) jövőkutatással foglalkozó művet dolgozott fel, illetve értékelt, és az ezek alapján levont konklúziókat a tagokkal is megosztotta. Bár a COVID-19 terjedése okozta járványügyi helyzet miatt 2020. júniustól a virtuális térbe kényszerültek az ülések, a JTAB munkáját ez csak átmenetileg zavarta meg. A 2018–2020-as ciklusban a jövőkutatás újabb formáinak és témáinak hazai meghonosításával párhuzamosan folyt az új kutatási területek, irányok, eljárások és módszerek elméleti-módszertani feldolgozása és továbbfejlesztése. Mivel napjainkban a jövőkutatás jövőjének egyik új fő áramát az integrált jövőkutatás formálódása jelenti, a JTAB nagy hangsúlyt fektetett a módszertani továbbfejlesztés lehetőségeinek megvitatására, a fiatalok jövőkutatásról alkotott véleményének megismerésére és a jövőkutatási eredmények láthatóságának növelésére.

A STAB (*Statisztikai Tudományos Albizottság*) tagsága a 2021. március 16-án tartott tisztújító ülésen elnöknek ismét *Kovács Pétert*, alelnöknek *Szilágyi Rolandot*, titkárnak pedig *Kondora Cosette-t* választotta meg.

Az albizottság elnöke az előző hároméves ciklusról szóló beszámolójában kiemelte, a STAB tagjainak száma jelenleg 62 fő, évente két alkalommal ök tehetnek javaslatot az új tagok személyére. 2018 és 2020 között 9 fővel bővült az albizottság, sajnos azonban több tag (*Éltető Ödön*, *Kovacsicsné Nagy Katalin*, *Marton Ádám*, *Vavró István*) életpályája véget ért. Az albizottság üléseinek állandó meghívottja a KSH (Központi Statisztikai Hivatal) vezetése. Az elmúlt három évben összesen 8 alkalommal ült össze a tagság; ezek között volt olyan tanácskozás is, amelyre a Gazdaságmodellezési Társasággal, illetve a Jogi Informatikai Társasággal közös szervezésben került sor. A napirendre tűzött témák érintették a 2022-re halasztott népszámlálás módszertanát, a COVID-19 járványhoz kötődő modellezési és outlierszűrési technikákat, a KSH, illetve a Nemzeti Adó- és Vámhivatal által használt új adatforrásokat és modern adatszerzési technikákat, a vagyonszámlálás metodikáját, az adatvédelmet és a GDPR-t (General Data Protection Regulation – az Európai Unió Általános Adatvédelmi Rendelete), a jogtudományi területeken folyó statisztikaoktatást, a határon túli magyarság demográfiáját, valamint a mintavétel kérdéskörét. Ez utóbbit a STAB tagjai a „Bűn-e a reprezentativitás hiánya mintavétel esetén?” címmel szervezett kerekasztal-beszélgetésen vitatták meg, amelynek eredményeként a következő albizottsági állásfoglalás született a „reprezentatív minta” kifejezés használatáról és a mintavételből származó adatok jellemzéséről:

„Véges sokaságok vizsgálatokor cél és elvárás a minta reprezentativitása. Azonban a gyakorlatban nincs egyetértés a reprezentativitás pontos definíciójáról, mérhetőségéről, mérési módszereiről.

A STAB ajánlása: Tudományos munkákban a reprezentativitás fogalmának használatakor adjuk meg annak pontos értelmezését. Ne használjuk a reprezentatív minta kifejezést a mintavételből származó adatok jellemzésére, anélkül, hogy pontosan leírnánk, miként biztosítottuk, hogyan ellenőriztük azt. Általánosan ajánlott (tudományos célú kutatásoknál követelmény) a mintavételből származó adatok jellemzése, ennek általánosan ajánlható részei:

– az adatfelvételi folyamat lényeges elemeinek (célsokaság, mintavételi keret, mintaválasztás módja, minta mérete, adatgyűjtés módja, eszközei), feldolgozási módszereinek (pl. adatellenőrzés, outlier-kezelés, imputálás, újrasúlyozás) ismertetése;

– az adatfelvétel során bekövetkezett hibák (pl. lefedettség hiánya, nemválaszolások, mintavételi hiba) azonosítása, mértékük jellemzése;

– ezek értékelése a felvétel célja szempontjából, továbbá figyelemztetés a felhasználóknak, ha indokolt (pl. valamilyen aggregálási szint alatti becslések bizonytalansága, fogalmak eltérő értelmezése).

A minősítésnek objektív mutatókon kell alapulnia. Ha az adatállomány minősége nem teszi lehetővé, hogy a sokaságra következtessünk, úgy az eredményekből adódó állításainkat csak a mintába került elemekre fogalmazzuk meg. Olyan tartalmú, részletezettségű leírást adjunk, amiből a felhasználó meg tudja ítélni az eredmények adott célra való használhatóságát.”

Az SJTБ és albizottságai minden évben közös ülést rendeznek a Magyar Tudomány Ünnepe (MTÜ) keretében. Az elmúlt három évben ezeknek az eseményeknek a fókuszában a jövőformálás és a statisztika megújult társadalmi szerepe, a magyar jövőkutatás 50 éves évfordulója, a statisztikában megjelenő kihívások és a vele szemben támasztott igények, valamint a mesterséges intelligencia és a gépi tanulás alkalmazásának kihívásai álltak. 2020-ban mind *Mag Kornélia* statisztikus, mind *Meskó Bertalan* jövőkutató előadása bekerült a központi MTÜ-programba; mindketten a szakterületük és a mesterséges intelligencia kapcsolatát mutatták be.

Az SJTБ és albizottságainak tevékenységéről, üléseiről bővebb információ a https://www.ksh.hu/mta_sjtb oldalon érhető el.